

Cvetka Sokolov

NA ISTEM PLANETU

V ospredju romana *Vsak s svojega planeta* je Simonova in Katjina intimna zgodba. Na njun odnos ključno vplivajo sodobne slovenske družbeno-politične okoliščine, v katerih odrasčata. Čeprav se jima zdi, da kot posameznika zaradi različnega svetovnega nazora živita vsak na svojem planetu, v resnici tako kot drugi posamezniki iščeta svoje mesto na enem in edinem planetu, ki ga imamo. V prispevku sem predstavila, kako sem zgodbo v romanu umestila v širši družbeni kontekst. Hkrati se bom dotaknila vprašanja družbeno-politične angažiranosti v dotičnem romanu in literaturi na splošno. Nekateri bralci namreč poročajo, da so poglavja, v katerih je ljubezenska zgodba v ozadju, dojeli kot »politični aktivizem«. Ob tem opažanju se zastavlja vprašanje, kako vključevanje družbeno-političnih vsebin vpliva na literarno vrednost besedila.

Vsak s svojega planeta, za zdaj moje edino (na prvi pogled prepoznavno) družbeno-politično angažirano delo, sem napisala iz notranje nuje; povzročile so jo družbeno-politične okoliščine, v katerih je po osamosvojitvi Slovenije Cerkev začela posegati v politično dogajanje, zlasti na občutljivih področjih, kot so (pre)interpretacija zgodovine druge svetovne vojne in obdobja neposredno po njej, družinski zakonik in vračanje premoženja Cerkvi (predvsem v naravi, pa tudi sicer). V ospredje sem sicer postavila Simonovo in Katjino intimno zgodbo, vendar je ta v romanu umeščena v širši družbeno-politični kontekst »delitev in celo polarizacije v odnosu do katoliške Cerkve in njene vloge, [ki] je na Slovenskem dejstvo« (Kerševan 1995: 186). Bilo je samo vprašanje časa, kdaj v procesu pisanja romana se bom morala soočiti z vprašanjem, kako bo pozornost, namenjena družbeno-politični stvarnosti, vplivala na literarno kakovost romana.

Ker je bilo zame zaradi družinskih okoliščin, v katerih sem odrasčala, sožitje med vernimi in nevernimi od nekdaj samoumevno, mi je bilo toliko težje, ko sem pri sebi začela zaznavati predsodke in krepitev stereotipnega pogleda na vero in verujoče. Sčasoma sem sprevidela, da je z vstopom Cerkve v politično življenje, z njenim »[neposrednim] vplivom na delovanje celotne družbe« (Pluško 1994: 281), moja strpnost postavljena pred preizkušnjo. Kot ugotavlja Marko Kerševan, »pretresi vojnega in povojnega časa pričajo, da je [z delitvijo in celo polarizacijo v odnosu do katoliške Cerkve in njene vloge na Slovenskem] mogoče živeti le, (...) če se skrbi za distanco med religijo in Cerkvijo ter politiko« in če se cerkev osredotoči na svoje »temeljno versko poslanstvo«. (Kerševan 1995: 186)

Ker drugih ne moreš spreminjati, sem se po Gandhijevem nasvetu lotila spremenjanja sebe oziroma svojega odnosa do vere in verujočih. Za preseganje predsodkov

in poenostavitev je potrebno znanje in globlje razumevanje, zato sem iskala pri-
ložnosti za pogovore z verujočimi, se lotila branja verskega čtiva in se priključila
skupini katehumenov (odraslih, ki so se pripravljali na sprejem v krščansko cerkev
in njenih zakramentov) v eni od ljubljanskih župnij. Moj trud se je obrestoval
– začela sem prepoznavati in razgrajevati stereotipe o veri, ki prevladujejo med
neverujočimi. Ugotovila sem, da je moj odnos do vere tudi v najboljših časih temeljil
predvsem na številnih predsodkih in da »velja [upoštevati], da tudi teologija
ni več samo apologija, navaden poskus racionalnega opravičila verskih dogem,
temveč si prizadeva spoznati smiselnost dogmatičnih sporočil (kjer opravi izbiro)
v sodobnem, precej sekulariziranem okolju« (Flere 1995: 34). Poleg tega sem začela
razločevati med aktivizmom Cerkve, kot ga spoznavamo iz medijev, in intimno vero
posameznika. Hkrati sem pridobila osnovno znanje, ki je bilo predpogoj za pisanje
mladinskega romana o odnosu med vernimi in nevernimi.

Čeprav sem si nalogo olajšala s tem, da sem pripovedovanje naložila nevernemu
Simonu, sem čutila potrebo, da tudi v času pisanja romana nadaljujem z izobraže-
vanjem na področju vere. S Simonom sva tako skupaj raziskovala teme, ki so me
najbolj vznemirjale: zakaj katoliška vera uči, da je treba s spolnostjo počakati do
poroke, kakšna je razlika med vzdržnostjo in čistostjo, kakšna je v resnici vloga
spovedi, kakšno samopodobo spodbuja in soustvarja katoliška vera. Očitek neka-
terih vernih predbralcev, da je prvi osnutek romana pristranski – preveč kritičen
do vernih literarnih likov na eni strani in preveč popustljiv do nevernih na drugi
(Maja 2017: osebni pogovori; Nagode 2017: osebna korespondenca; Vesenjak 2017:
osebna korespondenca) –, me je prisilil, da se kritično soočim tudi z nestrpnimi
izpadi pripadnikov in pripadnic meni bližje politične opcije, kot na primer v na-
slednjem odlomku:

Letos si je [Matej] drznil z [Amebo] pričkati se celo o izvoru življenja. Kar zadeva mene,
je govoril čiste neumnosti o bogu, ki da je ustvaril svet, in bla, bla, bla ... a to ne spremeni
dejstva, da je bil pri biologiji že kdo ve kolikič ocenjen krivično. Ko je bil na vrsti za ustno
spraševanje, ga je Ameba nalašč vprašala evolucijo. Tokrat je ravnal modro in je zdrdral, kar
je povedala ona in kar piše v učbeniku, a je vseeno dobil samo štiri. (...) Da bi bilo še huje,
je Ameba Mateju na koncu rekla: »Tisto svojo vero drugič pusti pred vrati šole! Znanost in
vera sta skregani. Če bi razumel biologijo, bi to vedel.« Očitno si je domišljala, da je s tem
utemeljila svojo oceno. (Sokolov 2018)

Sicer vernih bralcev družbeno-politična angažiranost ni zmotila – za razliko od treh
nevernih bralcev. Na podlagi pripomb slednjih, češ da na račun literarne kakovosti
romana izkoriščam Simona za promocijo svojih političnih pogledov, sem opise
širšega družbenega konteksta skrajšala – v celoti sem denimo izpustila poglavje
Partizani in domobranci, ki je zaradi moje težnje, da bi »povedala vse«, po nepo-
trebnem nadaljevalo poglavje Zgodovino pišejo zmagovalci.

Pogledi teoretikov na vključevanje političnih vsebin v književna dela se sicer
razlikujejo. Darja Pavlič, denimo, ugotavlja, da politiziranje književnosti doživlja
kritike, a se od avtorjev in avtoric hkrati pričakuje prav družbena angažiranost:

Največkrat [je bilo verjetno] kritizirano podrejanje literature politiki, toda tudi njena v
novejšem času pridobljena avtonomija ne vzbuja splošnega odobravanja. Literatura je bila
namreč deležna očitkov, da ne obravnava političnih ali socialnih problemov svojega časa (...),
da je premalo politično angažirana (...). Skupna značilnost omenjenih očitkov je neizrečena
predpostavka, da je naloga literature spodbujati politično delovanje z izražanjem idej oz.
sodelovati pri spreminjanju sveta skozi spopad hotenj. (Pavlič 2011: 1)

Gotovo je res, da je za odkrit družbeno-politični aktivizem na voljo več primernejših besedilnih zvrsti, kot je leposlovje, zlasti mladinska književnost, a je hkrati potrebno poudariti, da igrajo v romanu *Vsak s svojega planeta* opisi družbeno-politične stvarnosti pomembno vlogo tudi v ljubezenski zgodbi – obe se tesno prepletata predvsem v prvem delu romana (poglavja Naj zmaga najboljši, Zdravljica, Zgodovino pišejo zmagovalci, Stvari niso tako črno-bele), ko prva še odločilno vpliva na Simonov in Katjin odnos, medtem ko v drugem delu stopi v ozadje: bolj kot se pogloblja njuna ljubezen, manj dovzetna sta za okolico in manj pomembne so zanju ovire, ki jima jih na pot postavljajo zunanje okoliščine. Po drugi strani intimno vedno bolj spoznavata, kako velik je lahko razkorak med obema svetovoma; občasno se jima zaradi različnega svetovnega nazora zdi, da živita vsak na svojem planetu.

Sodeč po odzivih bralcev in bralk na končno različico romana, družbeno-politična angažiranost za večino ni več moteča. Na tem mestu je treba dodati, da v resnici nobeno literarno delo ne nastane v vakuumu – na svoj način sta družbeno angažirana tudi moja romana *Kar ne ubije* in *V napačni zgodbi*; stiske mladostnikov, o katerih pripovedujeta, so prav tako odraz družbene realnosti, v kateri odraščata Klemen (*Kar ne ubije*) in Manca (*V napačni zgodbi*). Kot posameznika tako kot Simon in Katja (in mi vsi) iščeta svoje mesto v družbi na tem našem edinem planetu, ki ga imamo.

Podoben pogled zasledimo pri Johnu Maderju (1961: 12–14), ki pravi: »Vsa umetnost je zavezana, tako je videti, nečemu, kar jo presega, sporočilu o vrednotah, ki niso zgolj estetske. (...) Kritika življenja, ki ne vsebuje tako 'družbenih' kot 'političnih' podtonov, ne obstaja.« Pesnica Alenka Jovanovski (2019) gre še dlje: »Intimno je politično in obratno, morda pa je le družbeni mit, da sta intimno in družbeno ločena. Vsaka naša življenjska izbira, tako odločitev o tem, ali bomo v prostem času obiskali gledališče ali klepetali s prijateljem, kot o tem, koga bomo izbrali za partnerja, je na neki način politična in javna.«

Viri

Sergej Flere in Marko Kerševan, 1995: *Religija in (sodobna) družba*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Alenka Jovanovski, 2019: »Razum cenim, racionalizacije ne«. Intervju Maje Šučur. *Dnevnik*. 24. 05.

Maja (kritična predbralka), 2017: osebni pogovori.

John Mander, 1961: *The Writer and Commitment*. London: Secker & Warburg.

Katarina Nagode, 2017: Osebna korespondenca.

Darja Pavlič, 2011: Poezija in njena politična resnica. *Primerjalna književnost*. 34/1. 1–2.

Alojz Pluško, 1994: Religija: Družbene funkcije religije. V: *Sociologija: Gradivo za srednje šole*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo in šport.

Cvetka Sokolov, 2018: *Vsak s svojega planeta*. Dob pri Domžalah: Miš.

Manca Vesenjaj, 2017: Osebna korespondenca.